

Л. М. Близнюк

кандидат філологічних наук,
доцент кафедри німецької філології
Волинського національного університету імені Лесі Українки

А. Д. Трушковська

студентка III курсу спеціальності «Філологія. Мова та література (англійська). Переклад»
Волинського національного університету імені Лесі Українки

ТРАДИЦІЙНИЙ ТА ДИГІТАЛЬНИЙ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ НІМЕЦЬКОЇ ЛЕКСИКИ: МЕТОДИ ТА ОСОБЛИВОСТІ

У статті досліджено традиційний та дигітальний підходи до вивчення лексики на уроках німецької мови. Визначено основні особливості, переваги та недоліки кожного з них. Розглянуто такі традиційні методи, як ведення словників й написання диктантів, і наведено приклади ігор та ігрових вправ для кращого опрацювання лексики під час аудиторних занять.

Звернено також увагу на те, що при сьогоденних умовах поширення коронавірусної інфекції та запровадження дистанційного навчання використання лише традиційних методів вважається не достатнім для покращення результатів успішності учнів. Тому викладачі, щоб забезпечити якісний навчальний процес, все частіше звертаються до інноваційних технологій та цифрових інструментів. Дигітальний підхід реалізується за допомогою інтернет-ресурсів, платформ, програм, мобільних додатків і медіаматеріалів. Вони надають аудіо- та візуальне сприйняття інформації та допомагають вивчати лексичні одиниці в контексті. У роботі запропоновано ряд мобільних додатків та навчальних платформ для вивчення німецької лексики різних рівнів.

Дана стаття фокусується на мнемотехніці як ефективному способі засвоєння лексичних одиниць та полегшення запам'ятовування інформації. Відповідно до цього зроблено розподіл між трьома категоріями людей: аудіали, візуали, кінестетики, які по-різному сприймають новий матеріал. Дано характеристику таким прийомам мнемотехніки, як римування, метод ключового слова та символізація. Зроблено детальний опис найпоширенішого методу мнемотехніки – методу асоціацій – щоб показати ефективність його застосування на уроках німецької мови. Це підкріплено прикладами двох мобільних додатків Memrise та Quizlet, які створені з метою формування лексичних навичок в учнів та які значно полегшують роботу викладачів у процесі підготовки до уроків.

Проаналізований матеріал дозволяє зробити висновок про поєднання традиційного та дигітального підходів до вивчення німецької лексики та запровадження змішаного формату навчання.

Ключові слова: вивчення лексики, німецька лексика, традиційний підхід, дигітальний підхід, уроки німецької мови, мнемотехніка, змішане навчання.

Постановка проблеми. Вивчення будь-якої іноземної мови обов'язково пов'язане з опрацюванням нової лексики та постійним поповненням словникового запасу. Лексика – це та складова частина мови, без якої не можливе сприйняття та розуміння предметів, об'єктів і явищ навколишньої дійсності. Оперування лексичним матеріалом під час спілкування дозволяє обрати відповідне до контексту слово, словосполучення чи фразу та досягнути комунікативної мети.

До сьогодні у практиці викладання німецької мови все ще використовуються деякі традиційні підходи до вивчення нових лексичних одиниць та закріплення їх у мовленні. Проте в епоху цифрових технологій та стрімкого розвитку науки не всі вони є ефективними і тому не приносять достатні позитивні результати. Отже, все частіше при роботі з німецькою лексикою застосовуються нові техніки формування лексичної компетенції в

учнів із застосуванням інноваційних технологій та медійних засобів [7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різноманітність тактик і підходів до навчання німецької лексики завжди привертала увагу викладачів, тому що від вибору правильної методики залежить ефективність засвоєння матеріалу учнями та студентами. Із розвитком комп'ютерних та інноваційних засобів все більше дослідників вирішує застосовувати їх для вивчення лексичних одиниць. Нещодавні дослідження у цьому напрямі проводили викладачі та методисти українських університетів, а саме: М. А. Гладка [10], Р. А. Гринюкова [3], Ю. В. Гуліта [4], О. М. Ігнатова [4], А. В. Козак, Л. М. Близнюк [1], які намагалися розкрити специфіку різних підходів до опрацювання лексики на уроках німецької мови. Проте головну увагу у своїх роботах вони звертають на поєднання традиційних і дигітальних методів, що

допомагає краще організувати навчальний процес та досягнути більшої успішності.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. У процесі аналізу теми виявлено, що нові дигітальні засоби для роботи з німецькою лексикою, які з впровадженням дистанційного навчання стрімко розвиваються, є не достатньо дослідженими.

Мета статті: охарактеризувати та порівняти традиційний і дигітальний підходи до вивчення німецької лексики, визначити їхні особливості, переваги й недоліки, розглянути та узагальнити найпоширеніші класичні та інноваційні методи, дослідити їхню роль у процесі вивчення лексичних одиниць німецької мови в умовах поширення пандемії та дистанційного навчання.

Виклад основного матеріалу. В умовах карантинних обмежень, спричинених пандемією COVID-19, усі освітні заклади змушені були перейти на дистанційну форму навчання. Особливо відчутно пандемія вплинула на особливості вивчення іноземної мови. Це зумовило появу нових підходів до вивчення лексики та впровадження на практиці різних навчальних онлайн-платформ та онлайн-ресурсів, без використання яких в умовах епідемії неможливо успішно оволодіти іноземною мовою [1, с. 102].

Традиційний підхід до роботи з лексикою на уроках німецької мови полягає у використанні традиційних засобів, як-от підручники, словники, довідники, картки, зошити тощо. Він базується в основному на прописуванні слів у словники, запам'ятовуванні та повторенні їх під час складання діалогів у парах або створенні вікторин у групах і прослуховуванні лексичних одиниць під час аудіювання [7].

Учні повторюють за вчителем, визначають значення підкресленого багатозначного слова у контексті за словником, стисло переказують прочитаний автентичний текст за допомогою простих речень, групують слова за різними ознаками (наприклад, за належністю до певної частини мови, за позитивною чи негативною ознакою), виконують традиційні завдання на підстановку [3, с. 218].

Одним із найпоширеніших традиційних методів є ведення словників. Учні створюють дві колонки «Слово – Переклад», куди регулярно випишують нові слова. Поряд вони також занотують приклади вживання їх у контексті, синоніми, антоніми, слова-асоціації. Це допомагає упорядкувати й систематизувати вивчену лексику, але варто пам'ятати, що без її повторення та використання, звичайно, вона не закріпиться у довготривалій пам'яті.

Іншим класичним прийомом роботи з лексикою є написання диктантів. Диктант – це комплексне заняття, що активізує багато процесів в учнів та допомагає закріпити знання не тільки з лексики, а

й з граматики, орфографії та фонетики. Це одна з найефективніших методик, яка забезпечує зв'язок між графічним образом слова та його слуховим сприйняттям.

Навчання нової лексики може також відбуватися шляхом пошуку синонімів до певних слів. Для цього група студентів ділиться на підгрупи, завданням яких є написати якнайбільше синонімів до слова за декілька хвилин. Потім перевіряються списки синонімів і вибирається найбільший. Усі синоніми записуються на дошці, після чого обговорюються відмінності між ними та особливості вживання у реченні [2, с. 55].

Доповнюючи традиційні способи навчання, популярним та доволі ефективним залишається вивчення нових слів за допомогою гри. Ігри сприяють мимовільному засвоєнню лексичних одиниць, закріпленню їх на практиці, використанню в усному й писемному мовленні та поглибленню набутих знань [5, с. 3].

Існує величезна кількість ігор та ігрових вправ, які допомагають учням швидко запам'ятовувати нові лексичні одиниці. Цю різноманітність демонструють наступні приклади: гра «Антоніми», яка базується на знаходженні антонімів до слова: *warm – kalt, hell – dunkel, oben – unten, Freund – Feind, leben – sterben*; гра «Кольори», де учні добирають якомога більше слів, пов'язаних з певним кольором: *Schwarz – die Kohle, der Kaffee, der Tee, der Panther*; гра «Морзівко» (міста, одяг, рослини, тварини, імена, кольори, бали), у якій потрібно заповнити тематичну таблицю різними словами, які починаються на певну літеру: *Land/Stadt – Amsterdam, Kleidung – Anzug, Pflanze – Aster, Tier – Affe, Name – Anna, Beruf – Arzt* [5, с. 47–52].

Використовуючи з уроку в урок традиційні методи роботи з лексичним матеріалом, які характеризуються відсутністю візуалізації та вимагають багато часу, вчитель не формує у школярів мотивації до вивчення іноземної мови. Від монотонності та одноманітності використання форм у них поступово згасає інтерес до опанування нового матеріалу, у тому числі й лексичного. Учні потребують чогось нового. Вирішенням цієї проблеми є використання інноваційних підходів до вивчення лексичного матеріалу [3, с. 220].

Дигітальний підхід передбачає застосування сучасних цифрових інструментів і ресурсів: мобільні додатки, медіаматеріали, подкасти, навчальні платформи, електронні словники. Тут допоможуть дигітальні пристрої: цифрові підручники з німецької мови; Інтернет із автентичними матеріалами: онлайн-журнали, статті, рекламні ролики, інтерв'ю; комп'ютер, ноутбук, планшет, смартфон та інші мобільні девайси; смарт-дошки [4, с. 34–35].

Перевагами використання інноваційних технологій є те, що вони допомагають ефективно

та швидко організувати уроки німецької мови та полегшують роботу вчителів. Інтернет-ресурси суттєво заохочують та стимулюють процес вивчення нової лексики, тому що забезпечують аудіо- та візуальне сприйняття інформації і створюють реальне мовне середовище. Учні мають змогу чути носіїв мови, вивчати лексичні одиниці в контексті та збагачувати свої знання ідіомами та різними фразеологічними конструкціями.

Найпоширенішими дигітальними засобами є мобільні додатки та навчальні платформи, а саме *Kahoot*, *Quizlet*, *FunEasyLearn*, *Rosetta Course*, *LearningApps*, *Duolingo*, *LinguaLeo*, *Busuu* та інші. Вчителі та учні мають можливість обирати різноманітні лексичні ігри та вікторини за рівнями, які супроводжуються картинками, асоціаціями та аудіозаписами, й створювати власні картки та завдання.

Кілька цікавих додатків для смартфона, які допоможуть зробити процес вивчення лексики німецької мови максимально ефективним і захоплюючим, пропонує і "Goethe Institut" (всесвітня німецька мережа, яка популяризує вивчення німецької мови): *Der YouTube-Kanal 24h Deutsch* (уроки німецької), *Deutschlandlabor* (у співробітництві з "Deutsche Welle"), *Die Stadt der Wörter* (інтерактивна лексична гра), *Deutschtrainer (A1) Spiele und Quiz (Erfindergeist)*, *Mein Weg nach Deutschland* (тренування лексики рівня A1) [3, с. 222].

До того ж, Інтернет пропонує безліч відеофільмів німецькою мовою для збагачення словникового запасу та покращення лексичних навичок. Після їхнього перегляду учні мають можливість закріпити прослуханий матеріал, виконуючи різноманітні вправи. До прикладу, "*Nicos Weg*" – три фільми тривалістю до двох годин для рівнів A1, A2, B1, що входять до безкоштовного онлайн-курсу від "Deutsche Welle" (https://www.youtube.com/watch?v=Lg5P2w_Ro1c&list=PLVtk0S7TZ4JJsZcNjWYdPNtDXuPaaGw9N&index=4); "*Ticket nach Berlin*" – 19 епізодів пригодницького шоу з інтерактивними лексичними вправами для рівнів B1 та B2 (<https://www.youtube.com/watch?v=HdXNOi2kWPm&feature=youtu.be>).

Важливим сьогодні у процесі роботи з німецькою лексикою є поєднання традиційного, самостійного та онлайн підходів, тобто запровадження змішаного навчання. Сучасні теорії розглядають два основних типи цього формату – синхронне та асинхронне проведення занять. Синхронне навчання відбувається в реальному часі, коли всі учасники взаємодіють одне з одним, обмінюючись досвідом і спільно реагуючи на отриману інформацію. Асинхронне навчання передбачає виконання завдань учнями у зручний для них час. Вони можуть вибирати власний темп і спосіб опрацювання матеріалу, але не мають можливості взаємодіяти з іншими в реальному часі [11, с. 526].

Одним із ефективних способів при роботі з будь-якою лексичною інформацією, який не втрачає популярності та характеризується різноманітністю методів, є застосування мнемотехніки. Мнемотехніка (мнемоніка) – одна з технологій активного навчання, яка ґрунтується на лексико-семантичних зв'язках й асоціативному мисленні. Це сукупність спеціальних прийомів і способів, що полегшують запам'ятовування і збільшують обсяг пам'яті шляхом утворення різноманітних асоціацій. Сучасні психологи та педагоги вважають, що кодування інформації за допомогою образів й асоціацій прискорюють процес її запам'ятовування, допомагають перевести її в довгострокову пам'ять [10, с. 132–133].

Існує безліч прийомів мнемотехніки, які допомагають краще та ефективніше працювати з лексикою та які мають свої особливості. Наприклад, сюди входять такі методи: асоціації, римунання, візуалізація, символізація, ключові слова, метод Цицерона тощо. Усі вони базуються на певному типі сприйнятті інформації: візуальному, аудіальному або кінестетичному.

При виборі техніки важливо правильно визначити, як саме учні найкраще запам'ятовують матеріал. Тих, хто найшвидше засвоюють нові слова та правила у вигляді зображень, символів чи картинок, називають візуалами. Вони мають добре розвинену зорову пам'ять та вивчають лексичні одиниці при регулярному їхньому перегляді. Для другої категорії людей, аудіалів, важливими є прослуховування інформації та її усне повторення. І, нарешті, останній тип – це кінестетики. Процес запам'ятовування нової лексики у них проходить через відчуття, дотик, почуття, емоції. Для них найефективнішим є прописування, виділення та групування того, що потрібно вивчити.

Варто зазначити, що описаний вище підхід у методиці навчання мови має також й іншу назву – мультисенсорний. У класі мультисенсорне збагачення може виражатися через різні форми: флеш-картки; відео; відеоігри; пісні та поезії; інтерактивні заходи із застосуванням мобільних телефонів, комп'ютерів та планшетів. Усі ці стратегії вважаються основними засобами для покращення результатів навчання. Наприклад, зображення, анімації та відео забезпечують багатий семантичний і прагматичний контекст, із яким можна пов'язати певні лексичні фрази для їх закріплення. Тому сучасні педагогічні та нейрокогнітивні теорії припускають, що мультисенсорний підхід у роботі з лексикою є корисним для формування лексичної компетенції в учнів [9, с. 816].

Наведемо приклад найпоширенішого прийому мнемотехніки, який здавна користувався популярністю, а сьогодні все частіше використовується на уроках німецької мови, – метод асоціацій.

Створення асоціацій – це не процес механічного запам'ятовування матеріалу. Це спосіб, який допомагає пов'язати поняття, визначення та слова з певними образами, темами чи ситуаціями, у яких учні та студенти, можливо, є зацікавленими найбільше або з якими мають власний досвід, та який дозволяє відтворити їх на практиці через досить тривалий час. Доведено, що емоційне та образне сприйняття матеріалу найкраще сприяють його засвоєнню.

При створенні асоціативних образів варто пам'ятати, що вони повинні викликати різні емоції та бути яскравими, неординарними, смішними й інколи навіть абсурдними. Наприклад, німецьке слово *die Flasche* (з укр. 'пляшка') легко запам'ятовується, якщо пов'язати з українським словом 'фляга', що є невеликою посудиною, схожою на пляшку; слово *der Sonntag* (з укр. 'неділя') можна асоціювати зі сонячним днем, днем відпочинку та проведення часу на вулиці при гарній погоді, до того ж, воно складається з двох слів *die Sonne* – 'сонце' і *der Tag* – 'день'; дієслово *fassen* (з укр. 'хапати, ловити, охоплювати') співзвучне з командою для собак 'Фас!', що спонукає тренувану тварину до дії щось хапати, ловити.

Наведений вище метод асоціацій можна застосовувати як традиційним способом, так і за допомогою електронних ресурсів. Найпопулярнішими додатками для вивчення лексики з використанням карток та асоціацій є *Memrise* та *Quizlet*. *Memrise* – це сайт та мобільний додаток, створений лінгвістами для опанування іноземних мов, хоча зараз там доступні й інші предмети. У ньому викладачі мають змогу створювати власні картки з асоціаціями або користуватися уже розробленими й у такий спосіб працювати зі складними німецькими словами, словосполученнями та фразами. Великою перевагою є можливість не тільки покращувати написання лексичних одиниць, а й також слухати та практикувати їхню вимову за дикторами.

Сервіс *Memrise* уміщує: велику кількість курсів, розроблених фахівцями в галузі німецької мови, щоб кожен зміг вчити реальну мову, якою дійсно говорять її носії; короткі та прості уроки; тисячі відео та аудіо; технологію розпізнавання мови; додаткові функції орфографії і побудови речень; інструменти, які допомагають засвоїти вимову та темп мовлення [8].

Quizlet – це мобільний додаток і безплатний сервіс, основною особливістю якого є створення та використання інтерактивних карток для запам'ятовування різної інформації. Це ідеальний ресурс для поповнення словникового запасу із багатофункціональними можливостями.

Для прикладу, користувачі можуть обирати категорії для вивчення лексики за такими частинами мови, як прикметники, прислівники, дієслова, або за різними темами, як-от «Спорт»,

«Здоров'я», «Частини тіла», «Одяг», «Тварини» тощо. Один модуль включає картки-асоціації; функції «Заучування», «Письмо» та «Правопис»; тести на перевірку; прослуховування слів та включення їх до свого списку; ігри для закріплення лексики. *Quizlet* надає можливість створювати картки, додаючи до них малюнки та аудіофайли, ділитися ними з друзями, однокласниками та викладачами, виконувати різні додаткові вправи та навчатися за допомогою гри [6].

Додатки *Memrise* та *Quizlet* є дуже доречними у процесі роботи з лексикою на уроках німецької мови, тому що викладачам не потрібно кожного разу складати та вирізати картки чи власноруч структурувати інформацію. Замість цього їм достатньо зібрати весь необхідний матеріал та, використовуючи його, підготувати курс на певну лексичну тему, перевагою якого буде постійний доступ до нього.

Кожна мнемотехніка набагато полегшує процес роботи на уроці та урізноманітнює вивчення лексичного матеріалу. Наприклад, при римуванні – підборі рими до слова – розвивається не тільки пам'ять, а й також творчі здібності учня: *Tisch* – *Fisch* (з укр. 'стіл – риба'); *heiß* – *weiß* (з укр. 'гарячий – білий'). Метод ключового слова – це пошук ключового слова у рідній мові, схожого на нього за звучанням. Наприклад, потрібно запам'ятати слово *Der Busch* – кущ. Уявляємо яскраву галявину з великим кущем, із якого виглядає веселий Джордж Буш [10, с. 134]. Метод символізації полягає у тому, що учні зображують певні слова в асоціації з різними позначками, лініями, фігурами або рисунками.

Висновки і пропозиції. Отже, розглянувши традиційний та дигітальний підходи відрізняються засобами та методами роботи з лексикою. Введення словників і написання диктантів є важливими для запам'ятовування форми та значення лексичних одиниць. Проведення ігор, вікторин та робота в парах чи групах допомагають правильно використовувати нову лексику в ситуаціях усного мовлення. З іншого боку, онлайн-ресурси та цифрові технології є необхідними для практичного застосування вивченого матеріалу та розуміння мови на слух. Вони урізноманітнюють заняття та роблять їх цікавішими. Іншим ефективним способом засвоєння німецьких слів є використання методів мнемотехніки, які набагато пришвидшують процес запам'ятовування необхідної інформації. Уява, творчість та винахідливість є головними атрибутами цього прийому.

Варто додати, що у наш час важливим є інтеграція форм та методів навчання, тобто змішаний формат проведення занять, який пропонує численні можливості для розвитку. Результати дослідження дають змогу зробити висновок, що комплексне вміле поєднання традиційного та дигітального підходів дозволяє легше опанувати

навчальний матеріал та досягати високих успіхів. Подальші дослідження слід спрямовувати на розгляд нових дигітальних засобів, кількість яких на сьогодні є надзвичайно великою, та аналіз їхнього впливу на учнів і студентів.

Список використаної літератури:

1. Близнюк Л. М., Козак А. В., Шостак У. В. Вивчення іноземної мови в часи пандемії: криза чи шанс. *Інноваційна педагогіка*. 2021. № 38. С. 102–105.
2. Близнюк Л. М., Сологуб Л. В., Марєєва Т. В. Методичні аспекти креативної діяльності викладача іноземної мови. *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 6(11) С. 49–60.
3. Гринюкова Р. А. Вивчення лексики на уроці німецької мови – традиційні та дигітальні підходи. *Розвиток професійної компетентності педагогічних працівників в умовах неперервної освіти*. 2020. № 56. С. 216–223.
4. Гуліта Ю. В., Ігнатова О. М. Застосування вправ та завдань із використанням дигітальних засобів на уроках німецької мови для формування лексичної компетенції в учнів старшої школи. *Формування сучасних педагогічних технологій та освітніх систем* : матеріали II науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 4-5 груд. 2020 р. Херсон : Видавництво «Молодий вчений», 2020. С. 34–37.
5. Камінська Н. Ю., Шеремета О. Л. Ігрові моменти на уроках німецької мови : навч. посіб. Тернопіль : Підручники і посібники, 2008. 80 с.
6. Картки, діаграми та навчальні посібники на тему: Німецька : веб-сайт. URL: <https://quizlet.com/topic/languages/german/> (дата звернення: 20.05.2022).
7. Трушковська А. Д., Близнюк Л. М. Основи роботи з лексикою на уроках німецької мови: традиційний та дигітальний підходи. *Сучасні тенденції розвитку лінгвістики та лінгводидактики* : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф., м. Рівне, 11 трав. 2022 р. Рівне, 2022.
8. Memrise: вивчення мов : веб-сайт. URL: <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.memrise.android.memrisecompanion&hl=&gl=US> (дата звернення: 20.05.2022).
9. Andrä, C., Mathias, B., Schwager, A., Macedonia, M., & von Kriegstein, K. (2020). Learning foreign language vocabulary with gestures and pictures enhances vocabulary memory for several months post-learning in eight-year-old school children. *Educational Psychology Review*, 32(3), 815–850. <https://doi.org/10.1007/s10648-020-09527-z>
10. Gladka, M. (2021). The use of mnemotechnique in teaching German vocabulary to students-philologists. *Humanities Science Current Issues*, 1(41), 131–135. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/41-1-19>
11. Hubackova, S. (2015). E-learning in English and German language teaching. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 199, 525–529. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.07.542>

Blyznyuk L., Trushkovska A. Traditional and digital approaches to the study of German vocabulary: methods and features

The article examines traditional and digital approaches to the study of vocabulary in German classes. The main features, advantages and disadvantages of each of them are identified. Traditional methods such as keeping dictionaries and dictation writing are considered, and examples of games and game exercises for better vocabulary learning in the classroom are given.

The attention is also drawn to the fact that in today's conditions of the spread of coronavirus infection and the introduction of distance learning, the use of only traditional methods is not considered sufficient to improve student performance. Therefore, teachers are increasingly turning to innovative technologies and digital tools in order to ensure qualitative educational process. The digital approach is implemented through Internet resources, platforms, programmes, mobile applications and media materials. They provide audio and visual perception of information and help study lexical units in the context. The paper offers a number of mobile applications and training platforms for learning German vocabulary at different levels.

This article focuses on mnemonics as an effective way to master lexical units and facilitate memorisation of information. According to this, a division is made between three categories of people: auditorys, visuals, kinesthetics, who perceive new material differently. The characteristics of such methods of mnemonics as rhyming, keyword method and symbolisation are given. A detailed description of the most common method of mnemonics is made – the method of associations – to show the effectiveness of its use in German classes. This is supported by the examples of two mobile applications Memrise and Quizlet, which are designed to develop lexical skills in students and which greatly facilitate the work of teachers in the preparation process for the lessons.

The analyzed material allows us to draw a conclusion about the combination of traditional and digital approaches to the study of German vocabulary and the introduction of a blended format of learning.

Key words: *vocabulary study, German vocabulary, traditional approach, digital approach, German classes, mnemonics, blended learning.*